

Pienempäntä isommaks kohotessais:
nkAA-komitatiivista, ntA-eksessiivistä ja sijan kriteereistä

Jussi Ylikoski

1. Aluksi

Tarkastelen kahta suomen sijaparadigman reuna-alueille jäänyttä ilmiötä, jotka ovat eri aikoina nauttineet kielentutkijoiden huomiota, mutta yhdessä niitä ei ole tarkasteltu. Näistä kahdesta nykytutkijoille ja useimmille nykypuhujille tutumpi on *kanssa*-postposition lyhentynyt variantti *kaa*; nykysuomalaisille tuntemattomampi puolestaan on *ntA*-tunnuksinen eksessiivi, jota voi pitää olosija essiivin ja tulosija translatiivin erosijaisena vastineena, kuten Muoto-opin arkistoon Savitaipaleelta muistiin merkityssä lausekkeessa *pienempäntä isommaks kohotessais*.

Jo 1800-luvun puolimaissa kiinnitettiin huomiota siihen, että lähinnä kaakkois-suomalainen eksessiivi predikatiivisena erosijana täyttää tehtävän, jolle suomen kielioppi muuten ei tarjoa yhtä ilmaisuvoimaista ja kätevää vaihtoehtoa. Sijan käyttöä suo-sivat jo mm. D. E. D. Europaeus, Elias Lönnrot ja August Ahlqvist, ja erityisen tarkasti sen on myöhemmin kuvannut Tauno Särkkä (1969) väitöskirjassaan. Särkkä kuvaa myös yritykset tuoda eksessiivi suomen yleiskieleen, mutta yritysten tulokset ovat jääneet niin laihoiksi, että viime vuosikymmeninä tunnelma on ollut jo varsin haikea:

Syrjäisen murrealueen kieliseikat eivät hevin pääse vaikuttamaan yleiskieleen, eivät vaikka niillä olisi hyvätkin tukimiehet ja vankat perustelut. Niinpä ei tunnu luultavalta, että eksessiivi helposti nousee enää pinnalle. – – Hyvä sijahan eksessiivi on. (Itkonen 1986)

Käytännöllinen eksessiivi kuitenkin olisi, ja se myös täyttäisi sellaisen ilmaisu-järjestelmämme aukon, josta emme tavallisesti ole tietoisiaakaan. (Hurttu 2003)

Eksessiivin aseman potentiaalisena suomen kieleen laajemmin odotettuna sijana on fennistien keskuudessa ottanut kirjoitukseni toinen tarkastelun kohde, jota on kutsuttu ns. *kaa*-komitatiiviksi. Tämän ilmiön tutkimuksen juuret näyttävät ulottuvan 1900-luvun alkuun, mutta erityistä huomiota *kaa* on saanut vasta viime vuosikymmeninä eli eksessiivin suosimisen hiivuttua. Arvioin näiden ilmiöiden sijamaisuutta etenkin fennistiikassa vallalla olevien sijan kriteerien valossa (näiden pääasiassa morfofonologisten ja morfosyntaktisten kriteerien suhteesta yleislingvistiseen, usein syntaksikeskeisempään sijan määrittelyyn ks. esim. Jääskeläinen 2020: 562; Ylikoski 2020: 533). Luvussa 2 kiinnitän huomioni *kanssa*-postpositioon ja sen perillisiin, luvussa 3 puolestaan eksessiiviin ja viimein luvussa 4 vertailen niitä keskenään.

Jubilaarimme kunniaksi keskityn esityksessäni paljolti hämäläismurteisiin ja muihin nykyisen Suomen alueella puhuttaviin murteisiin, mutta syvällisempää historiallista dialektologiaa läntisen ja itäisen, pohjoisen ja eteläisen itämerensuomen suhteista tämä esitys ei sisällä (vrt. Salminen 1998). Suomen lähisukukielet rajaavat lähes täydellisesti tämän esityksen ulkopuolelle ja Inkerin pirstaleisten suomalaismurteiden osalta tyydyn lähinnä viittaamaan Kokon (2007) komitatiivejakin kuvaavaan perusteelliseen tutkimukseen. Sivuutan myös ilmiöiden alkuperää koskevat kysymykset, joista minulla ei ole vallalla olevista käsityksistä poikkeavia mielipiteitä. Niin yleistä ja kiinnostavaa kuin tässä artikkelissa tarkasteltavan komitatiivin vertaaminen sen virolaiseen vastineeseen onkin, rajaavat aiheen käsittelyn toisaalla ilmestyvään tutkimukseeni (Ylikoski, tulossa).

Kuten alempana käy ilmi, *nt(A)*-päätteinen eksessiivi on suomen kielen ja etenkin sen tiettyjen murteiden sija, jota ei juurikaan käytetä. Sitä vastoin esitän, että eteläsuomalaisen nyky-yleispuhekielen *kaa* puolestaan itsessään ei ole sijapäätte – ei, vaikka sitä käytettäisiin kuinka paljon. Murteissa tilanne on hieman toinen, mutta käytännössä vain Kymenlaaksossa, jossa hämäläismurteet ovat vanhastaan kohdanneet kaakoismurteet ja rannikolla osin myös viron ja Inkerin kielimuodot. Kymenlaakso on myös eksessiivin kotiseutua ja tässä mielessä suomen kielen sijaluettelo lieneekin pisimmillään juuri itäisimmissä hämäläismurteissa.¹

2. Komitatiiviset *kaa* ja *-nkAA*

Suomen *kaa* ja sen virolainen vastine *-ga* ovat kuuluisia oppikirjaesimerkki kieliopillistumisesta, jonka tutkimisesta tuli pari vuosikymmentä sitten suoranainen muoti-ilmiö. Suomen *kaa*-ainesta ovat käsitelleet mm. Laitinen ja Lehtinen (1997: 7–8) sekä Sirola (2008: 18–20, 30–32) ja Vierula (2017). Oppikirjaesimerkkinä aihe on silti palvellut jo Ravilasta (1946: 47–48; 1961: 84) lähtien:

Kun eräissä murteissamme sanotaan *pojan̄kā*, *isän̄kā*, niin on postpositio ‘kanssa’ kehittynyt kaasuspäätteeksi, vrt. myös viron komit. *pojaga*. Tässä meillä on hyvä esimerkki agglutinaatiosta. Alkuaan irrallinen sana on aste asteelta menettänyt merkitystään ja itsenäisyyttään. On tapahtunut se, mitä kielitieteellisessä kirjallisuudessa toisinaan kutsutaan *grammatikalisaatioksi*. (Ravila 1961: 84)

Vaikka aihetta on käsitelty myöhemminkin ja jopa puoli vuosisataa aiemmin, juuri Ravila kiteyttää asian paremmin kuin kukaan ennen häntä tai hänen jälkeensä: *pojan̄kā*, mutta *isän̄kā* – “tässä meillä on hyvä esimerkki agglutinaatiosta”.² Uudemmat oppikirjat sen sijaan toteavat *kaa*-elementin kliitin tai sijamuodon tapaiseksi varsin ylimalkaisesti, vailla viittauksia vokaaliharmoniaan tai muihin vastaaviin todisteisiin (ks. esim. Ojutkangas ym. 2009: 217; Saarikivi 2020: 711).

Vallitsevan oppikirjakäsityksen usein mainittuna edelläkävijänä on palvellut erityisesti Laitisen ja Lehtisen (1997: 7) kieliopillistumista esittelevä kirjoitus, jonka mu-

¹ Kiitän artikkelini nimetöntä arvioijaa ja Sampsa Holopaista arvokkaista artikkelin lopulliseen muotoon johtaneista kommentista sekä Minna Salosta Suomen murteiden sana-arkistosta toimittamistaan tiedoista.

² Jo Ravilan (1946: 47–48) ensimmäinen laitos sisältää lähes samat sanat, mutta ilmeisen ladontavirheen vuoksi muodon *isän̄kā* pro *isän̄kā*. — Koska monet esimerkeistäni ovat suoria sitaatteja aiemmilta tutkijoilta, esitän yhdenmukaisuuden vuoksi kaikki esimerkkini alkuperäisessä, usein foneettisessa kirjoitusasussa.

Pienempäntä isommaks kohotessais: nkAA-komitatiivista, ntA-eksessiivistä ja sijan kriteereistä

kaan eteläsuomalaisen puhekielen *kaa* “on äänneasultaan huomattavan kulunut ja menettänyt siinä määrin painoaan, että se tuntuu jo liittyvän edeltävään substantiiviin affiksina”. Kirjoittajat jatkavat: “se muodostaa edeltävän sanan kanssa paljon tiiviimmän liiton kuin itsenäiset sanat yleensä. – – Kyseessä on siis itsenäisestä sanasta kehittynyt aines, joka ei ole saavuttanut tavanomaisten sijapäätteiden kaikkia ominaisuuksia.” Samassa hengessä ISK (§ 1266) esittää, että esimerkiksi “ilmaus *munkaa* muodostaa yhden pääpainollisen prosodisen kokonaisuuden, toisin kuin *minun kanssani*” ja näin ollen *kaa*-aineksella on “liitteen ominaisuuksia”. Aihetta on taannoin käsitellyt myös Vierula (2017), joka tarkastelee lähinnä kirjoitetun kielen *kanssa-*, *kans-* ja *kaa*-morfeemeja myös semanttiselta ja syntaktiselta kannalta, mutta toistaa myös em. lähteiden ajatukset *kaa*-aineksen painottomuudesta ja sitä seuraavasta kliittimäisyydestä.

Näkemykset *kaa*-aineksen redusoitumisesta ja suffiksoitumisesta voivat olla oikeilla jäljillä, mutta ongelma on väitteiden perustelemattomuus. Nähdäkseni koko tähänastisen, toistaisen keskustelun painavin argumentti on Laitisen ja Lehtisen esittämä vaikutelma, että *kaa* tuntuu jo suffiksilta. Tiedossani ei ole kuitenkaan yhtään tutkimusta, jossa *kaa*-aineksen painottomuutta olisi edes intuitiivisesti — eksakteista mittauksista puhumattakaan — verrattu esimerkiksi muihin yksitavuisiin postpositioihin, joita on pidettävä tarkasteltavan ilmiön lähimpänä viiteryhmänä.

Ravilaan palatakseni toistan, että etuvokaaliset muodosteet, kuten *isänkä*, ovat ilman muuta hyvä esimerkki postposition grammatikalisoitumisesta kaasuspäätteeksi — mutta juuri vokaaliharmoniaan osallistuminen on sittenkin lähinnä ainoa hyvä ja selvästi osoitettu syy puhua affiksoitumisesta. Myöhemmät tutkijat ovat nähneet liiallisen yhtäläisyysmerkin sanan yleisen muodon muuttumisen ja varsinaisen suffiksoitumisen välillä.

On totta, että esimerkiksi yksitavuisen *kaa*-aineksen segmentaalinen olemus on “sijamaisempi” kuin *kanssa*-muodon saati tämän edeltäjäksi oletetun kolmitavuisen *kansassa*-inessiivin olemus. Tässä ei kuitenkaan ole lähtökohtaisesti kyse suffiksoitumisesta vaan funktioiltaan kieliopillistuneen ja frekvenssiltään taajan sanan epääänneläillisestä kehityksestä. Voimme olettaa, että kantasuomalainen lauseke **äijän kansassa* (‘joukossa’) on kehittynyt nykymuotoihinsa (*äijän kanssa/kans/kaa*) juuri siksi, että siinä ei ole enää aikoihin tunnistettu samanlaista substantiivin inessiivimuotoa kuin vaikkapa lausekkeessa *äijän ansassa*, jonka muoto ja merkitys ovat pysyneet muuttumattomina (**äijän anssa/ans/aa*). Sitä vastoin alan kirjallisuutta lukiessa tietymättömäksi jää, millä perustein lausekkeet *äijän kaa* tai *mun kaa* ovat taivutusmuoto-*maisempia* kuin lausekkeet *äijän taa*, *mun taa*, *äijän luo* tai *mun luo*, joissa niin ikään yksitavuisien postpositioiden *taa* ja *luo* voi halutessaan ”tuntea” liittyvän komplementteihinsa niin kiinteästi, että ne muodostavat yhden pääpainollisen prosodisen kokonaisuuden. On toki mahdollista, että esimerkiksi lauseen *Tuut sä mun kaa?* prosodia on monen nykypuhujan idiolektissa toisenlainen kuin lauseiden *Tuut sä mun taa?* tai *Tuut sä mun luo* [mul luo]? – tai yhä tuiki tavallisen *Tuut sä mun kans?* — mutta oleellista on se, että tätä kysymystä ei tietääkseni ole missään pohdittu.

Edellä kuvatut metodologiset puutteet eivät ole vain uudemman tutkimuksen ongelma, vaan pikemminkin perintöä ajalta, jolloin prosodinen tutkimus oli paljon nykyistä vaikeampaa. Vanhin paikallistamani lähde on J. V. Korjulan (1900) pro gradu -tutkimus Vehkalahden murteesta, jonka *-kä* “seuraa pääsanaansa loppuliitteen tavoin, mutta eroaa tavallisista loppuliitteistä siinä, että siltä puuttuu etuvokaalinen

vaihtelumuoto. Sana [!] tosin esiintyy aina lausekorottomassa asemassa –” (mts. 83–84). Korjulan ainoat esimerkit näyttävät olevan *tul äitiṅkā, tātāṅkā* (s. 61). Korjula eksplikoi etuvokaalisen vaihtelumuodon puuttumisen jo hieman ennen kuin Äimä (1901: 24) tietävästi ensimmäisenä mainitsee tällaisten ”liitännäisten” olemassaolon läheisessä Tytärsaaren murteessa, josta hän antaa esimerkit *ota kopriṅkā!* ja *poika meni isāṅkā*. (Äimän esipuheesta käy ilmi, että tutkimus oli painovalmis ja näin ollen luultavasti Korjulan käytettävissä jo keväällä 1900.)

Tällaisiin muotoihin kiinnitti sittemmin huomiota etenkin Lauri Kettunen (1930: 126), joka toteaa, että “[o]mituisesti on Virolahden seuduilla yleinen, eesti n tapaan miltei sijapäätteeksi muodostunut ‘kanssa’ postposition vastine *-kaa, -kää* (*pojaṅkā, lajvaṅkā, isāṅkā, meitiṅkā* jne.) levinnyt eteläsavoon aina Sulkavalle ja Rantasalmelle saakka (Valkealan ja Sulkavan välillä lienee se kuitenkin tuntematon).” Toisaalta Kettunen näkee samanlaisen ”miltei sijapäänteen” myös Ylä-Satakunnan pohjoisen murreryhmän muodoissa *isāṅ kas, kah* jopa *isāṅka*” (mts. 29). Myös myöhemmässä murrekartastossa (Kettunen 1940a, kartta 117) on näillä seuduin symboli, jonka selityksen *“-ka, -kas, -kah”* yhdysmerkit viittaavat suffiksitulkiintaan, vaikka vokaalisointuisista muodosteista ei ole mitään merkkiä. Samansuuntaisesti Kettunen esittää asian kartastonsa selitysosassa:

Mutta Ikaalisen seuduilla on pitkän vokaalin lyhentymisen lisäksi konsonanttivavun lopusta saattanut kadota, joten on jouduttu eesti n kaltaiseen, pelkkää sijapäättä muistuttavaan *ka* muotoon, esim. *sisärenka tuli, lähärin isāṅka vitō(n), läks pojaṅka*; samoin: *tules sinä ka* (’kanssa, myös’).

On vielä itäsuomalainenkin alue, jossa lyhennys on vienyt miltei samanlaiseen sijapäänteen tapaiseen loppuun: toisaalta kaakkoishämäl. murteiden itäinen siipi, toisaalta eteläsavolaisten murteiden kaakkoinen kolkka (Sulkava—Rantasalmi). (Kettunen 1940b: 210–211.)

Tässä yhteydessä Kettunen esittää *isāṅkā*-tyyppisiä esimerkkejä kaakkoishämäläiseltä alueelta ja jatkaa, että tällä alueella ”etuvokaalinen muoto tuntuu etuvokaalisissa sanoissa olevan aivan säännöllinen”. Savosta hän sen sijaan ei etuvokaalisia muotoja mainitse, sen sijaan esimerkiksi Rantasalmen *koera männō mieheṅkāṁ mehtā*. Kaikesta päätellen Kettunen ei — eikä kukaan muukaan — ole esittänyt etuvokaalisia muotoja sen enempää satakuntalais- kuin savolaismurteista, ja edellisten ”sijapäättä muistuttava *ka*” tai jälkimmäisten ”miltei samanlaiseen sijapäänteen tapaiseen loppuun” johtanut lyhennys on tuntunut Kettusesta sijapäänteeltä yksinomaan lyhyytensä — ja kenties tutkijan viron taitojen — vuoksi.

Kettusen perintöä jatkaen myös Laitinen ja Lehtinen (1997: 7) toteavat, että ”itsenäisen sanan statuksen menettänyt *-kaa* tavataan myös eräissä Ylä-Satakunnan murteissa”, joskin Kettusen ja *Suomen murteiden sanakirjan* (SMS s.v. *kanssa*) mukaan perinteisiä satakuntalaisia muotoja ovat *ka, kas* ja *kah* sekä *kanh*. Korostamalla korostan, että kukaan ei vaikuta koskaan selittäneen saati todistaneen, miten vokaalisointuun mukautumaton *kaa* tai sen satakuntalaiset vastineet olisivat ”itsenäisen sanan statuksen menettäneitä” eli suffiksaalisempia kuin muut yksitavuiset sanat. Perusteena ei voi pitää esimerkiksi sitä, että Korjula ja Kettunen olivat esittäneet tällaisia rakenteita yhteenkirjoitetussa foneettisessa asussa. Kettusen kartasto on kuitenkin ensisijaisesti äännehistoriallinen esitys suomen murteista, ei suinkaan morfosyntaksin saati postpositioiden kieliopillistumisen kuvaus. *Kanssa*-postposition edustumia kuvaava kartta

Pienempäntä isommaks kohotessais: nkAA-komitatiivista, ntA-eksessiivistä ja sijan kriteereistä

117 on tarkalleen ottaen vain yksi viidestätoista “*n:n* historiaa” kuvaavasta kartasta ja täyttää tämän tehtävänsä mainiosti.

Sinänsä raikkaan näkökulman postposition suffiksoitumisen problematiikkaan esittää Vierula (2017: 269), joka toteaa *kaa*-aineksen esiintyvän nykyaikaisissa verkkokeskusteluissa usein substantiivin kanssa yhteen kirjoitettuna. Saman voi kuitenkin todeta myös *kans*-muodosta, josta löytää vaivatta satamäärin kirjoitusasuja kuten *isänkans*, *iskänkans*, *äitinkans* ja *äidinkans*; toisaalta epänormatiiviseen ortografiaan psykologisen todellisuuden edustajana on syytä suhtautua kriittisesti (ks. esim. Lieber & Štekauer 2009: 7–8). Myös Kettusen kaltaisia klassikoita lukiessa jääkin tietymättömäksi, miksei myös Kokkola–Käkisalmin-linjan lounaispuolella yleisintä, yksitavuisena postpositiona varsin painotonta *kans*-ainesta olisi voinut pitää “miltei sijapäätteenä” jo viimeisten sadan vuoden ajan. Eri varianttien prosodian vertailun jätän silti itekin tulevan tutkimuksen tehtäväksi.

Kaiken kaikkiaan yhdyn Sirolan (2008: 30) käsitykseen siitä, että vaikka *kaa*-ainesta on peilattu myös muihin suomen sijoille tyypillisiin ominaisuuksiin, kuten kongruoiiviin adjektiiviattribuutteihin, toistoon rinnastuksessa sekä omistusliitteiden ja liitepartikkeleiden järjestykseen, ainoa todellinen sijamaisuudesta kertova piirre on murteiden vokaaliharmonia eli merkki aineksen todellisesta suffiksaalisesta luonteesta (ks. myös Kokko 2007: 201–202). Vierulan (2017: 270–271) pohdinnat *kaa*- ja *kanssa*-elementtien syntaktisesta ja semanttisesta eriytymisestä sen sijaan tuntuvat liian rohkeilta, sillä sekä vanhoihin kansanmurteisiin että nykypuhekieleen kuuluu myös *kaa*-sanana käyttö adverbina, varsin painokkaissakin asemassa (esim. nykypuhekielen *Mä tuun kaa!*; vrt. myös Kettusen 1940b: 211 mainitsema satakuntalainen *tules _sinä ka*).

Vaikka *kaa*-elementin “kliittiytyminen” tai “suffiksoituminen” kuuluu kielitieteellisen oppikirjallisuutemme kaanoniin, kiistattomia merkkejä tästä ovat vain vokaalisoituun mukautuneet *kää*-elementit, joita Äimä (1901: 24) mainitsee ensimmäisenä sittemmin tyhjentyneestä Tytärsaaresta. Kettusen (1930: 126) mukaan niitä esiintyy Virolahden seuduilla, mutta myöhemmässä murrekartastossaan (1940a, kartta 117) hän merkitsee Virolahden vain *kanssa*- ja *kans*-muotojen alueeksi, kun taas ns. *-kaa/-kää*-alue kattaa edellä tarkastellun Etelä-Savon lisäksi vain kaakkoishämäläisten murteiden puolelle kuuluvat Kymin, Sippolan, Pyhtään ja Vehkalahden ja Haapasaaren eli ns. Kymensuun ryhmän sekä Valkealan eteläosan. Suursaaresta Kettunen (1940b: 211) mainitsee *isänkän*-muodon. Kaiken kaikkiaan konkreettisia esimerkkejä esitetään vain Suomenlahdelta ja mantereen kaakkoishämäläisten murteiden puolelta Sippolasta, Pyhtäältä ja Vehkalahdelta. Myös myöhemmin ilmestynyt *Suomen murteiden sanakirja* (SMS s.v. *kanssa*) kuvaa etuvokaalisessa yhteydessä esiintyvän *kää*-variantin levikiksi vain Kymenlaakson itäpuolen ja osin Inkerin, josta mainitaan myös Kallivieren *kä*.³

Yllä, kuten tutkimusperinteessä yleisemminkin, on puhuttu lähinnä vain yksitavaisista muodoista tai lausekkeista, miksi *kaa*- ja *kää*-muodosteet sitten tulkitaankin. Niiden lauseoppiin ei ole juurikaan puututtu, vaikka sijojemme määrittelyssä muuten on tavallista turvautua myös morfosyntaktisiin kriteereihin (ks. esim. Anhava 2010;

³ Huomionarvoinen kuriositeetti on se, että SMS (s.v. *kanssa*) mainitsee kaukana, aivan suomen kieli-alueen toisella ääri laidalla Vittangissa (osa nykyistä Kiirunan kuntaa Norrbottenissa) käytetyn *kans*-aineksen etuvokaalista vastinetta *käns* juuri etuvokaalisissa konteksteissa. Suomen murteiden sanarkisto sisältää esimerkit *nūten* [pikkulasten, pahantekijäin] *käns vain säpi laukkoa* sekä *lasse menē elvīran kans* mutta ...*ētiñ käns*.

Ylikoski 2020). Esitän joukon lause-esimerkkejä, joista yksi on Äimän tytärsaarelaisista kielennäytteistä (1) ja loput Muoto-opin arkiston Vehkalahten esimerkistöä:

- (1) *vīsāt pojat kävi päivällä isänkū tüössä* – (Äimä 1901: 85)
- (2) *minä olin kerral lehmänkū tällä.* (MA, M.K.)
- (3) *siel müäo külvötti emännänkū.* (MA, M.K.)
- (4) *heikinäkū vieti lehmä.* (MA, V.S.)

Esimerkkien (1–4) “kää-komitatiiveilla” ei ole substantiiveille ominaisia määritteitä, joiden perusteella niiden sijamaisuutta voisi tarkemmin arvioida. Jonkinlaisia määritteitä on lauseissa (5–6):

- (5) *vasemman silmänkū näev viel.* (MA, M.K.)
- (6) *rillat ol neljäm püüränkū.* (MA, V.S.)

Esimerkeistä (5–6) nähdään, että lausekkeet *vasemman silmän kaa* ja *neljän pyärän kaa* ovat olemukseltaan kuin eteläsuomalaista nykypuhekieltä, joskin niiden merkitystehtävät tuovat helposti mieleen viron monimerkityksisen komitatiivin. Etuvokaalisia rakenteita (2–4) käyttäneet vehkalahtelaiset informantit M.K. ja V.S. ovat kuitenkin tuottaneet myös vokaaliharmoniaan sopeutumattomia rakenteita (5–6), ja substantiiveja edeltävät adjektiivi- ja numeraalimääritteet ovat — luonnollisesti — postpositiivilausekkeille ominaisessa genetiivimuodossa eivätkä suinkaan kongruoi “komitatiivimuotoisen” pääsanansa kanssa. Mikäli kyse olisi kiistattomista sijoista, odotuksen mukaisia olisivat **vasemmankaa silmänkää* ja **neljänekää pyäränkää*. Tällaisista ei kuitenkaan ole tietävästi mitään merkkejä missään suomen kielen kuvauksissa tai aineistoissa.⁴

Vaikka toistuvat puheet suomen *kanssa*-postposition kieliopillistumisesta sijasuffiksiksi vaikuttavat liioitelluilta ja perustelemattomilta, erityisesti Kymenlaakson itäpuolen kaakkoishämäläisissä murteissa tavattava *kää*-variantti on kieltämättä merkki suffiksoitumisesta. Ilmiö on voimissaan myös meidän päivinämme (ks. Suomi24a, Suomi24b), mutta laaja-alainen se ei vaikuta olevan. Palaan tähän aiheeseen luvussa 4 tarkasteltuani ensin osin samoilla seuduilla tunnettua eksessiiviä.

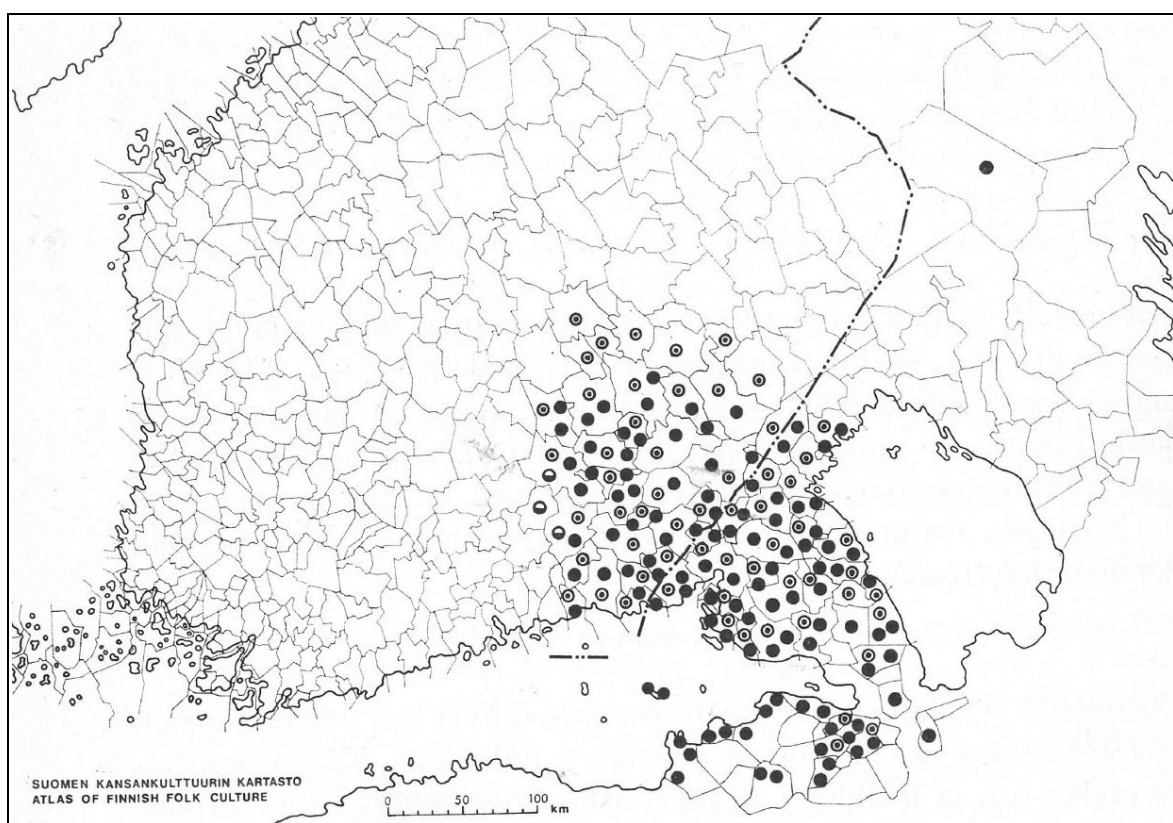
3. Eksessiivi sijana

Suomen ja koko itämerensuomen eksessiivi tunnetaan varsin tarkoin etenkin Särkän (1969) monografian ansiosta, jossa kuvataan muodon historia ja käyttö lähes tyhjentävästi. Särkän jälkeen eksessiiviä ovat esitelleet suurelle yleisölle mm. Itkonen (1986) ja Hurta (2003). ISK (2004 § 396) kuitenkin kuittaa eksessiivin vain petiitillä painetulla sivuhuomautuksella, jonka mukaan lähinnä kaakkoisissa murteissa tavataan erosijamerkityksisiä adverbeja, kuten *kotont(a)*, *luont(a)* ja *siint(ä)*. Näiden Särkän “lokaa-

⁴ Eräissä inkerinsuomelle läheisissä vatjan murteissa kuitenkin esiintyy myös kongruoivia *kaa*-komitatiiveja, jotka tosin eivät noudata vokaalisointua: *meni toisiikaa naiziikaa* ‘meni toisten naisten kanssa’, *piimä pantii rooppaa jämmiijekaa sliškoikaa* ‘puuroon pantiin hyvin kermaista maitoa; oik. maito pantiin puuroon sakean kerman kanssa’, *tšüsü mesiziikaa mieliikaa* ‘pyysi mesikielin’ (Kokko 2007: 202). Kokko (mts. 201) mainitsee kurioositeettina myös Virossa kieleltään virolaistuneen inkerinsuomalaisen hapaksin *ma olin naimisis virolaisenka miehen kans.*

Pienempäntä isommaks kohotessais: nkAA-komitatiivista, ntA-eksessiivistä ja sijan kriteereistä

leiksi eksessiivisiksi partikkeleiksi” luonnehtimien muotojen rinnalla olevaa toista pääryhmää, Särkän sanoin “toimesta ja tilasta eroa ilmaisevaa eksessiiviä”, uusimmat kieliopit eivät enää edes mainitse, vaikka eksessiivin historia koulu-kieliopissa sinänsä kattoi koko Setälän *Suomen kielen lauseopin* (1880–1973) lähes satavuotisen aikakauden. Tarkastelen seuraavassa juuri tätä jälkimmäistä eksessiiviä eli eksessiiviä varsinaisena predikatiivisena erosijana, jonka perinteinen levikki näkyy kartassa 1.

Kartta 1. Toimesta ja tilasta eroa ilmaiseva eksessiivi. ● = *pappinta, piikanta, toruttavanta* jne. ⊙ = *vastuksinta, vastukkeinta, haittointa*. 1–2 tietoa = 1 merkki, 3– tietoa = 2 merkkiä. (Särkkä 1969: 144)

Tarkastellaan joitakin lauseita Särkän (1969: 146–153) lukuisten esimerkkien joukosta:

- (7) *Korjaas vaa Jumal pois täält toisiin vastuksint.* (Kymi)
- (8) *Viä ulus se kissanpento siint niiren penskoon piinattavant!* (Kymi)
- (9) *Se tulj pois emännä haukuttavanta.* (Mikkeli)
- (10) *Tulep pois issoin poikiin kiusattavanta!* (Puumala)
- (11) *Mie lähen pois siu kiusattavantais.* (Rautjärvi)
- (12) *Vie pois miu vaivointai!* (Nuijamaa)
- (13) *Tule pois hänen ruokanta!* (Parikkala)
- (14) *Ko oiś soant ne pois koihe süötäväntä.* (Parikkala)
- (15) *Siinhä se o olt pienent poikant astikka yhelmäksie niiko oma laps.* (Kirvu)
- (16) *Oonha mie olt siel pienent poikant ast.* (Johannes)

Kuten kartasta 1 ja sen selitteestä nähdään, Särkkä erottaa selvemmin produktiivisista eksessiiveistä (“*pappinta, piikanta, toruttavanta* jne.”) levikiltään ja muodoltaan poikkeavat leksikaalistuneet eksessiivimuodosteet *vastuksinta* ja *vastukkeinta* sekä selvästi marginaalisen *haittointa*. Produktiivisena sijamuotona eksessiivi esiintyy etenkin erilaisiin ammatteihin ja elämänvaiheisiin viittaavien substantiivien ja usein myös passiivin preesensin partisiipin taivutuksessa vastakohtana yleissuomalaisille olo- ja tulosijaisille ilmauksille, kuten *emännän haukuttavaksi : haukuttavana : haukuttavanta* (9) ja *pieneksi pojaksi : pienenä poikana : pienentä poikanta* (15–16).

Esimerkkien (7–15) eksessiiveillä on monia morfosyntaktisia piirteitä, joihin eksessiivin morfologiaan ja semantiikkaan keskittynyt Särkkä ei kiinnitä juuri lainkaan huomiota. Nähtävästi hän ja muutkin eksessiiviä tarkastelleet ovat pitäneet sitä niin itsenänselvänä sijana, että ei ole koettu tarvetta alleviivata eksessiivin sijamaisia ominaisuuksia, jotka erottavat ne denominaalisista adverbeista sekä osin myös postpositiorakenteista ja niistä kehittyneistä taivutusmuodoista. Tilanne on sinänsä mielenkiintoinen, sillä suomen kielen sijaparadigma muuten on tapana rajata juuri erilaisiin morfosyntaktisiin kriteereihin vedoten (ks. esim. Anhava 2010; Ylikoski 2020).

Yhtä kaikki, usein mainittuja sijan kriteereitä ovat seuraavat ominaisuudet, joita eksessiiveillä on yllin kyllin: Ne ovat omilla kotiseuduillaan ilmeisen produktiivisia muotoja, joihin kuuluvat myös erilliset monikkomuodot (7, 12) ja possessiivisuffiksit (11–12). Syntaktisista kriteereistä useimmin mainitaan substantiivien sijamuotojen kyky saada samassa sijassa kongruoivia adjektiiviattribuutteja, ja vaikka murrenäytteissä tällaisina näyttäytyvät vain *pienent poikant* (15–16) ja Muoto-opin arkiston *pieneent lapseent* (Uusikirkko), niitä esiintyy (ks. myös Särkkä 1969: 39–42). Varsin yleisiä ovat genetiivimuotoiset määritteet (7–14), jotka ovat substantiivin taivutusmuodoille ominainen piirre (ks. esim. ISK § 385).

Vaikka tutkimusaineistoa lauseopillisten havaintojen tekemiseen on rajallisesti, Särkkän esimerkistö osoittaa, että eksessiivi on ainakin periaatteessa aivan yhtä sijamainen kuin vaikkapa sijajärjestelmämme kiistattomiin jäseniin kuuluvat paikallissijat (vrt. Ylikoski 2020: 548). Kun se lisäksi näyttää ikään kuin paikkaavan muuten varsin symmetrisessä sijajärjestelmässä ammottavan funktionaalisen aukon, ei ole ihme sekään, että eksessiiviä tapaa joskus myös neutraaliksi yleiskieleksi tarkoitetuissa teksteissä. Seuraavat esimerkit ovat Mikkelissä ilmestyvän *Länsi-Savon* eri kirjoittajilta:

(17) *Poissa ovat viisarit sihdattavanta ja kellontaulun ympäri siroitellut numerot tiirailtavanta.* (Länsi-Savo 7.9.1977 s. 6)

(18) *Usein pieni tyttö saa ottaa pihlajasta oksan ja ajella karpäset pois lehmän ja lypsäjän kiusanta.* (Länsi-Savo 12.8.1979 s. 9)

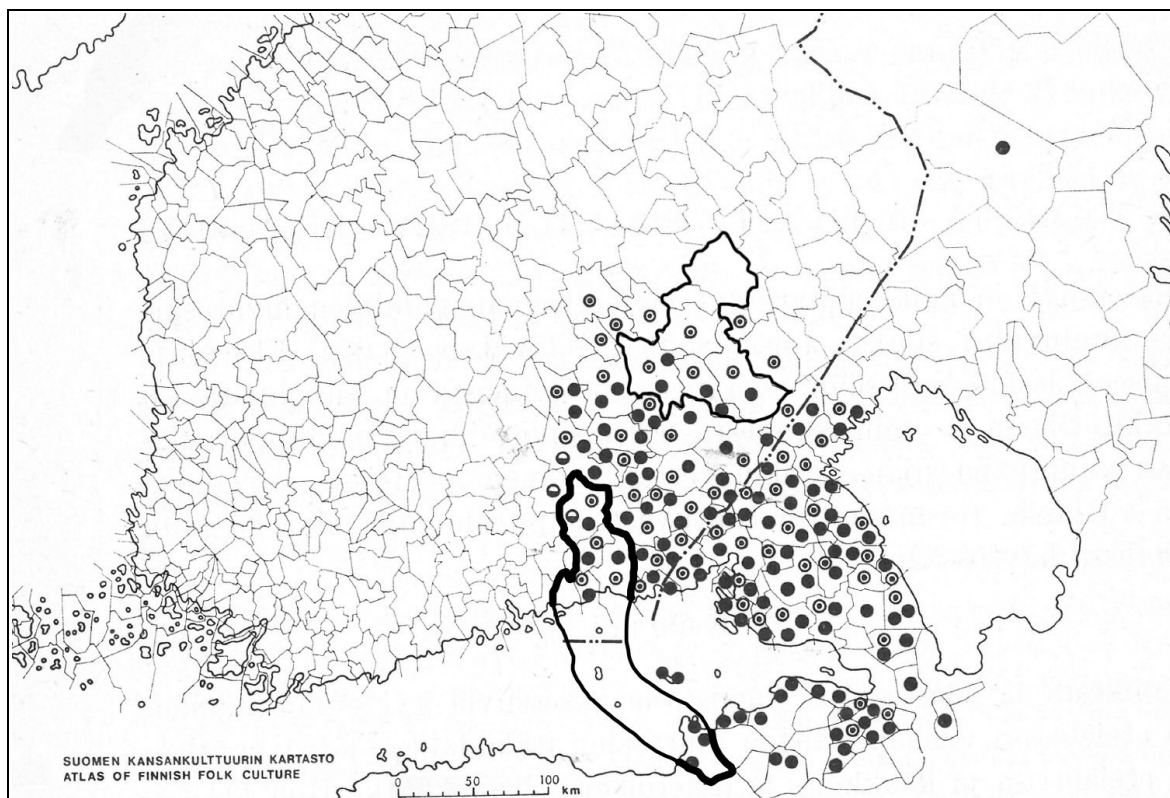
(19) *Harakka aivan selvästi kiusasi koiraa viime kesänä, koira juoksi edestakaisin harakan perästä ja linnulla oli nähtävästi hauskaa. Nyt koira on luopunut narrattavanta, mutta harakka ei unohtanut pihaa, kertoo Sakari Liukkonen.* (Länsi-Savo 17.5.1992 s. 10)

4. Pohdintaa ja yhteenveto

Siirtyessäni vertailemaan eksessiiviä ja *kanssa*-postpositiosta kehittyneitä muotoja on syytä täsmentää, että jos ja kun esimerkiksi moneen kertaan esimerkkeinä mainittuja muotoja *pojankaa* ja *isänkää* pidetään sijamuotoina — murteissa, joissa niiden

Pienempäntä isommaks kohotessais: nkAA-komitatiivista, ntA-eksessiivistä ja sijan kriteereistä

muodostus noudattaa vokaalisointua — sijan tunnuksena ei suinkaan ole *-kaa/-kää*, vaan taivutusvartaloihin *poja-* ja *isä-* liittyvä suffiksi on *-nkaa/-nkää*. Uusi suffiksi ei siis ole syntynyt yksin postpositiosta vaan siitä ja siihen sulautuneesta entisestä genetiivin päätteestä. Toisin sanoen *isänkää*-muotoa ei ole syytä kutsua “*kaa-komitatiiviksi*” vaan pikemminkin *nkAA-komitatiiviksi* (vrt. Sirola 2008: 31).

Kartta 2. Eksessiivin levikki Särkän (1969: 144, kartta 1) mukaan. sekä leveästi vahvistetuina pitäjänrajojen esitetty *nkAA*-komitatiivin levikki ynnä ohuemmin rajattu vokaalisoinnuttoman savolaisen *kaa*-postposition perinteinen alue luvussa 2 mainittujen lähteiden mukaan.

Ensi näkemältä *ntA*-eksessiivillä ja *nkAA*-komitatiivilla ei ole paljon yhteistä, mutta juuri se tekee vertailusta kiinnostavan. Vaikka kumpikaan ei ole koskaan kuulunut suomen yleiskieleen, ne kuuluvat osin samoihin kielimuotoihin, kaakkoissuomalaisiin kansanmurteisiin. Vaikka *nkAA*-komitatiivi ja sitä edeltäneet postpositiorakenteet ovat saaneet viime vuosina huomiota paljon enemmän kuin eksessiivi, viimeksi mainittu on perinteisesti paljon laaja-alaisempi kuin *nkAA*-komitatiivi, jonka dokumentoitu käyttöalue kuuluu käytännössä lähes täydellisesti eksessiivin levikkialueen lounaisreunaan. Mielenkiintoista kyllä, sijojen levikit kohtaavat paitsi kaakkoishämäläisten murteiden Kymenlaakson ryhmän itäpuolella eli Vehkalahdella, Kymissä, Sippolassa ja Valkealassa — tai nykyisen kuntajaon mukaan Haminassa, Kotkassa ja Kouvolassa — myös vastaavalla itäisen ja läntisen itämerensuomen rajaseudulla etelässä, Inkerin Kallivieressä. Kartta 2 osoittaa eksessiivin levikin lisäksi myös *nkAA*-komitatiivin alueen, jossa vain Pyhtää, Haapasaari ja Tytärsaari jäävät Särkän kuvaaman ek-

siivialueen ulkopuolelle. Vokaalisoinnuttoman *kaa*-postposition esiintymäalue sen sijaan jää eksessiivialueen pohjoisreunaan.

Kartan 2 osoittama kaakkoishämäläinen alue on siis koko nykyisen Suomen alueen murteiden sijarikkain keskittymä, jossa esiintyvät muualta tuttujen 14 substantiivin sijan lisäksi sekä eksessiivi että *nkAA*-komitatiivi, joka vaikuttaa merkitystehtäviltään instrumentaalisemmalta kuin komitatiivis-sosiatiivisempi *ine*-komitatiivi (Sirola 2008). Niiden levikit eivät kuitenkaan ole identtiset vaan päällekkäiset — ja laajemmin itämerensuomalaisesta näkökulmasta oikeastaan lähes toisensa pois sulkevat — ja niiden syntyhistoriat ovat aivan erilaiset. Niiden funktioillakaan ei ole selviä yhtymäkohtia. Joka tapauksessa hämäläismurteiden itäisimmässä kolkassa, noin sadan kilometrin päässä pääkaupunkiseudusta on vanhastaan tunnettu kaksi sijaa, joista vain toisella on nykyään jonkinlainen vastine pääkaupunkiseudulta säteilevässä, murteita tasoittavassa eteläsuomalaisessa yleispuhekielessä. Postposition *kanssa* nopeimmin yleistyvää, alkuperältään pikemminkin eteläsavolaiselta vaikuttava murremuoto *kaa* (kartta 2) ei kuitenkaan ilman etuvokaalista vokaalisointuvarianttia — joka siis nähtävästi pysyttelee Kymenlaaksossa — ole osoittanut ansaitsevansa sijapäätteen statusta sen enempää kuin yläsatakuntalainen *ka* ~ *kas* ~ *kah* tai länsimurteissa vanhaan yleisiin *kans*. Aihetta on ilman muuta syytä tutkia tarkemmin, mutta tällöin vertailukohdaksi tulisi ottaa esimerkiksi samoin yksitavuiset postpositiot *luo* ja *taa*.

nkAA-komitatiivin ainoa kiistaton taivutusmuodoille ominainen piirre on vokaalisointu. Esimerkiksi genetiiviattribuutti lausekkeessa *miehen pojankaa* ei erota komitatiivimuotoista pääsanana postpositiolausekkeesta *miehen pojan kaa*, kun taas taustaltaan toisenlaisen eksessiivin määritteet lausekkeissa *niiren penskoon piinattavant* (8) ja *miu vaivointai* (12) on pakko tulkita eksessiivisijaisten nominien attribuuteiksi — mitään muuta tulkintavaihtoehtoa ei ole olemassakaan. Myös eksessiivin päätteeseen *-nt(A)* kuuluva vokaalisointu on suomen suffiksaaliseen morfofonologiaan kuuluva itsestäänselvyys, jonka vuoksi koko asiaan ei liene koskaan kiinnitetty huomiota ennen tämänkertaista eksessiivin ja komitatiivin vertailua.

Eksessiiviltä ei siis varsinaisesti puutu mitään sijoille tyypillisiä ominaisuuksia siellä, missä sitä käytetään. Yleiskielen osalta esimerkiksi Särkkä (1969), Itkonen (1986) ja Hurta (2003) eivät kyseenalaistakaan eksessiivin sijastatusta itsessään vaan pikemminkin koko eksessiivin eksistenssin: se ei vain millään ole tarttunut yleiskieleen, vaikka tätä jo 1800-luvulla ehdoteltiin. Esimerkeissä (17–19) nähdyt yleiskieliksi tarkoitetut maakuntalehden lauseet eksessiiveineen ovat kieltämättä kiinnostavia mutta silti hyvin poikkeuksellisia, monelle nykysuomalaiselle aivan vieraita kuriositeetteja. Tilanne on aivan toinen *kaa*-postpositiolla, jolta ei puutu käyttöä eikä käyttäjiä, vaan sen sijaan ominaisuudet, jotka tekisivät siitä sijasuffiksin. Vokaalisointuun osallistuva mutta varsin suppea-alainen *-nkAA* puolestaan on suffiksi, mutta fennistiikassa varsin keskeisenä sijan kriteerinä pidetty adjektiiviattribuuttien kongruenssi tämän muodon käytöltä näyttää tyystin puuttuvan (ks. myös Kokko 2007: 201–202 inkerinsuomesta).

Esimerkiksi Laitinen ja Lehtinen (1997: 7–8) ja ISK (§ 1266) toteavat, että mahdollisia eivät ole **vanhankaa isänkaa* ja **kivankaa pojankaa*, mutta jopa sellainen hypoteettinen *nkAA*-komitatiivi, jolla muodostettaisiin vokaalisoinnuttomat lausekkeet **kivankaa pienenkää pojankaa* ja **iäkkäänkää isänkää*, olisi sinänsä vielä melko poikkeuksellinen sija suomen kielen taivutusmorfologiassa. Edellä nähtiin etuvokaalinen ja monikollinen Vehkalahden *lehmiinkää* (*lehmiṅkā*) (2), mutta yleispuhekielen post-

Pienempäntä isommaks kohotessais: nkAA-komitatiivista, ntA-eksessiivistä ja sijan kriteereistä

positioliaseke *lehmien kaa* ja myös Kymenlaakson nykypuhekielessä mahdollinen *lehmienkää* ovat vielä selvästi genetiivipohjaisia muodosteita, jotka poikkeavat suomen nominitaivutuksen kokonaiskuvassa odotuksenmukaisemmasta monikkomuodosta **lehm-i-nkää* (vrt. *lehm-i-llä*, *lehm-i-neen* jne.). Sen sijaan vaikuttaa siltä, että *nkAA*-komitatiivi on kehittynyt suomen murteisiin juuri siellä — Kymensuun murreryhmässä ja jo Äimän (1901) dokumentoimassa, kaakkoismurteisiin luettavassa Tytärsaaren murteessa — missä monien nominien monikkovartalo on sekoittunut monikon genetiivimuotoihin. Esimerkiksi Vehkalahden *lehmiinkää*-muoto ei rinnastu vain monikon genetiiviin *lehmiin* vaan myös saman murteen allatiiveihin *lehmiil* (*piti jauhaa kauraa*) ja (*toi pelto* [on varattu]) *lehmiille* (ks. esim. Lindén 1944: 139).

Tuntunee kohtuuttomalta vaatia, että täysimittaiseksi sijaksi kelvataksaan *nkAA*-komitatiivin pitäisi olla morfologialtaan täysin analoginen muiden sijojen kanssa, mutta tällaiselta komitatiivilta olisi lupa odottaa monikkomuotoja, jotka eivät olisi edes muotoa **kivojenkaa poikienkaa* vaan itse asiassa **kivoinkaa pojinkaa*, samoin **iäkkäinkää isinkää* (vrt. *kivoilla pojilla*, *iäkkäillä isillä*). Tarkalleen ottaen tällöin olisivat mahdollisia myös sellaiset lausekkeet kuin **niinkää kivoinkaa pieninkää pojinkaa* ja **moninkaa eläköityneinkää iäkkäinkää isinkää*.

Yleistynyt käsitys eteläsuomalaisen nyky-yleispuhekielen *kaa*-aineuksen sijapäätelmäisyydestä perustuu lähinnä tämän kieliopillisen morfeemin yksitavuisuuteen ja siitä seuraavaan suhteelliseen, mutta toistaiseksi todentamattomaan painottomuuteen. Hypoteettinen kehityskulku lauseketyppiin **niinkää kivoinkaa pieninkää pojinkaa* on toki periaatteessa mahdollinen, mutta nykykielen valossa tällainen matka tuntuu mielikuvituksen pitkältä. Realistisempaa on lukea *kaa* edelleen postpositioksi, joka ei pituudeltaan, painoltaan tai morfosyntaktisilta ominaisuuksiltaan juurikaan poikenne muista yksitavuisista postpositioista.

Yhdenkään sijan tai postposition tulevaisuutta emme voi tietää, mutta niin muodon kuin merkityksen puolesta varsin funktionaalisen eksessiivin vääjäämätön hiipuminen kielestä voi vanhojen aluemurteiden tasoittuessa näyttää suuntaa myös kymenlaaksolaiselle *nkAA*-komitatiiville, joka ainakin vielä 1900-luvun alkupuolen Vehkalahdella vaikuttaa olleen ekspansiivinen (luku 2). Jälkimmäisen selvä suffiksaalisuus on ymmärrettävästi viehättänyt puhemielessä yleistyneen *kaa*-sanana tarkkailijoita, mutta koska *nkAA*-suffiksin leviämistä Kymenlaakson ulkopuolella puhuttavaan nykykielen ei tiettävästi ole mitään merkkejä, nyky-yleispuhekielen savolaistaustainen postpositio *kaa* sinänsä ei näytä olevan muuttumassa sijapäätteeksi. Terho Itkosta (1986) mukaillakseni ei tunnu luultavalta, että kaakkoishämäläinen *nkAA*-komitatiivi helposti nousee pinnalle siinä mielessä, että sen käyttö todella leviäisi myös alkuperäisen esiintymäalueensa ulkopuolelle.

LÄHTEET

- Anhava, Jaakko 2010: Criteria for case forms in Finnish and Hungarian grammars. – Klaus Karttunen (toim.): *Anantam Śāstram. Indological and linguistic studies in honour of Bertil Tikkaniemi*. 239–244. Helsinki: Finnish Oriental Society.
- Hurttu, Heikki 2003: Potkut ministerintä. – *Helsingin Sanomat* 11.2.2003.
- ISK = Hakulinen, Auli; Vilkuna, Maria; Korhonen, Riitta; Koivisto, Vesa; Heinonen, Tarja Riitta & Alho, Irja 2004: *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: SKS.

- Itkonen, Terho 1986: Kielikolikka: Säkkijärven eksessiivi. – *Helsingin Sanomat* 26.1.1986.
- Jääskeläinen, Anni 2020: Vieläkö on syytä pohtia *sti*-suffiksin olemusta? – *Virittäjä* 124. 555–573.
- Kettunen, Lauri 1930: *Suomen murteet. II. Murrealueet*. Helsinki: SKS.
- 1940a: *Suomen murteet. III. A. Murrekartasto*. Helsinki: SKS.
- 1940b: *Suomen murteet. III. B. Selityksiä murrekartastoon*. Helsinki: SKS.
- Kokko, Ossi 2007: *Inkerinsuomen pirstaleisuus. Eräiden sijojen kehitys murteen yksilöllistymisen kuvastajana*. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Korjula, J. V. 1900: *Lyhyt äänneopillinen Tutkimus Vehkalahden murteesta*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Laitinen, Lea & Lehtinen, Tapani 1997: Johdanto. – Tapani Lehtinen & Lea Laitinen (toim.): *Kieliopillistuminen. Tapaustutkimuksia suomesta*. 6–19. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- Lieber, Rochelle & Štekauer, Pavol 2009: Introduction. – Rochelle Lieber & Pavol Štekauer (toim.): *The Oxford handbook of compounding*. 3–18. Oxford: OUP.
- Lindén, Eeva 1944: *Kaakkois-Hämeen murteiden äännehistoria II. Vokaalisto*. Helsinki: SKS.
- MA = Muoto-opin arkisto. Helsingin yliopisto.
- Ojutkangas, Krista; Larjavaara, Meri; Miestamo, Matti & Ylikoski, Jussi 2009: *Johdatus kielitieteeseen*. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit.
- Ravila, Paavo 1946: *Johdatus kielihistoriaan*. Helsinki: SKS.
- 1961: *Johdatus kielihistoriaan. 2., uusittu painos*. Helsinki: SKS.
- Saarikivi, Janne 2020: Historiallinen ja vertaileva kielentutkimus. – Milla Luodonpää-Manni (ym., toim.): *Kielentutkimuksen menetelmiä III*. 679–720. Helsinki: SKS.
- Salminen, Tapani 1998: Pohjoisten itämerensuomalaisten kielten luokittelun ongelmia. – Riho Grünthal & Johanna Laakso (toim.): *Oekeeta asijoo. Commen-tationes Fenno-Ugricae in honorem Seppo Suhonen sexagenarii 16.V.1998*. 390–406. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- Sirola, Maija 2008: *Komitatiivi nykysuomessa. Sijan typologista ja areaalista taustaa sekä sen ilmaisemat merkitykset Helsingin Sanomien korpuksessa*. Suomen kielen pro gradu - tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto.
- SMS = *Suomen murteiden sanakirja*. Kotimaisten kielten keskuksen verkkojulkaisuja 30. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus, 2012. Verkkojulkaisu HTML. URN:NBN:fi:kotus-201110, ISSN: 1796-041X. <URL <http://kaino.kotus.fi/sms> 12.6.2021>
- Suomi24a = Kysymys Kotkan murteesta. [Verkkokeskustelu 29.4.2008–13.4.2017.] <<https://keskustelu.suomi24.fi/t/5683253/kysymys-kotkan-murteesta> 12.6.2021>
- Suomi24b = Kysymys Kymenlaakson murteesta. [Verkkokeskustelu 29.4.2008–2.5.2017.] <<https://keskustelu.suomi24.fi/t/5683244/kysymys-kymenlaakson-murteesta> 12.6.2021>
- Särkkä, Tauno 1969: *Itämerensuomalaisten kielten eksessiivi*. Helsinki: SKS.
- Vierula, Suvi 2017: *Kanssa, kans ja kaa – postposition muutoksen tarkastelua*. – *Virittäjä* 121. 265–275.
- Ylikoski, Jussi 2020: Kielemme kääpiösijoista: prolatiivi, temporaali ja distributiivi. – *Virittäjä* 124. 529–554.
- Ylikoski, Jussi (tulossa): *Kieliopillistutaan sitä vielä meilläkin! Kaksi vuosisataa viron ja suomen komitatiivien vertailua*.
- Äimä, Frans 1901: *Äänneopillinen tutkimus Tytärsaaren murteesta*. Helsinki: SKS.